

ELOI AYMERICH

postguerra i racionament a Argentona 1:

L'ocupació de la vila i la constitució del consistori feixista

1. L'entrada de les tropes franquistes a Argentona

“**P**erduda la confiança en la victòria, i, fins i tot, en la utilitat d'una resistència extrema, les forces republicanes es retiraren dificultant escassament l'avanç de l'enemic amb la destrucció de ponts alhora que incendiaven algunes indústries a Sabadell, Terrassa, Girona, etc. [...]

L'ocupació de moltes localitats fou acompanyada d'un autèntic saqueig¹ (bestiar, aviram, queviures, roba, objectes de valor, etc.)

per part de les tropes vencedores (sobretot per les unitats dels regulars i de la legió). També hi hagué casos d'apallissaments dels qui es resistien, de violacions de dones i d'afusellaments *in situ*: entre març de 1938 i febrer de 1939 han estat detectades més de 300 execucions arbitràries de catalans acusats de *rojos* o de resistir-se a l'exèrcit.”²

Aquesta por als ocupants explica que a moltes localitats les tropes franquistes fossin rebudes amb draps o llençols blancs a les finestres i els balcons i, fins i tot, amb senyeres estripades per la meitat per tal de fer la bandera

dels vencedors. Així a la capital del Maresme, Mataró, les multituds reberen les tropes feixistes tal com aquí s'explica. A Argentona es van rebre els soldats franquistes d'indèntica manera.

“El dia 27 de gener era un dia clar d'hivern. No feia gaire fred. Les mimoses i els ametllers eren florits. Els pagesos deien que constava en no sé quina profecia que la Pau arribaria amb una primavera anticipada. Fos com fos, les muntanyes eren clapejades de colors. L'aire portava el perfum finíssim de les flors tot just esbadellades i una gran quietud era el mantell

Panoràmica de la casa de Can Gallard, indret on s'ubicà l'Auxilio Social acabada la guerra. A la imatge es poden apreciar uns nens vigilats per unes religioses

1. A Argentona hi ha testimonis de robaris de queviures i objectes de valor per part de membres del CTV.

2. RIQUER, Borja de i CULLA, Joan B.. *Història de Catalunya: El franquisme i la transició democràtica 1939-1988 (Volum VII.)*. Edicions 62, Barcelona, 1989. pàg. 38.

que amagava un desfici que amb penes i treballs era contingent".³

A mig matí arriben noves que de Mataró pujaran voluntaris per apoderar-se del poble i rendir-lo als feixistes quan entrin a la vila, ja que no queda cap membre de l'ajuntament republicà, car tots han desertat en corporació. Tot i això, no acaba arribant ningú.

Vilassar de Mar ja estava ocupat pels nacionals i els contingents franquistes entraven a Mataró quan se sentí el soroll d'una forta explosió.⁴ Una columna de fum s'enlaira sobre el poble.⁵ El pont de la riera d'Argentona ha estat volat, se suposa que per soldats ressaugers de l'exèrcit republicà en retirada.

"Amb el seu ritme inexacte, el temps anava passant com si res, [...] sense fer cap cas de la nostra angoixa davant l'enigma que ens amagava aquells moments."⁶

Els carrers resten buits, no hi ha ni una ànima. Damunt la vila regna un silenci elèctric, expectant, espantat. Tothom és dins les cases, esperant. Som al migdia del dia 27 de gener de 1939.

Cap a les cinc de la tarda entren les tropes franquistes a Argentona. Foren principalment milícies italianes [membres del **Corpo Truppe Volontarie (CTV)**] a part d'alguns soldats catalans. Arribaren per la carretera Mataró-Argentona, formant una columna de camions i algun vehicle blindat.

Cito un testimoni curiós, aquells fets vists des dels ulls d'un nen: "jo era petit, i estava jugant al carrer dels Rosers... de sobte van aparèixer tres tancs d'en Franco. Un dels tancs va passar just per davant meu i d'un home gran, i immediatament li vam fer el salut feixista, aixecant el braç en posició recta. Va girar i se'n tornà per on havia vingut. Si no l'arribem a saludar, s'hauria pensat que érem

dels "rojos". Aquell tanc podia desaparar-nos si volia..."⁷

A l'entrar els contingents feixistes encara restaven soldats republicans a l'altra banda del poble, i aquests immediatament s'organitzaren per marxar direcció cap a Dosrius.

"El poble rebé l'exèrcit franquista amb alegria i esperança per retornar a la normalitat en la vida quotidiana. Posaren domassos blancs als balcons i tiraven flors als soldats amb alegria i crits de victòria.

El Sr. Rector va sortir al carrer i la gent en veure'l l'abraçaven i el van fer pujar al balcó de l'Ajuntament a saludar el poble."⁸

A l'Argentona acabada d'ocupar s'establí el poder dels soldats per sobre els vilatans: "haviem de callar. Callant no tenies ningú en contra. Perquè si haguessis dit res t'haurien fotut un tiro... no hi havia cap llei, només valia aquella."⁹

La Lola Odón recorda sobre tot els cossos itàlics que arribaren al poble: "L'alliberació del poble anà a càrrec de soldats italians que eren elegants i xulos, els quals s'instal·laren a la torre de Puig i Cadafalch.¹⁰ Tant els italians com els moros portaven múltiples objectes i productes per vendre i comerciar. Encara tenim a casa nostra una màquina de cosir comprada als italians. Els moros que arribaren acabada la guerra es posaren a Can Vergés, casal també anomenat "Can parenostres",¹¹ a la plaça de l'Església, on la Lola menjà la primera xocolata en uns quants anys, una xocolata sorrosa, pastosa i massa negra, però dolça."¹²

Aquesta visió contrasta amb els fets que narrem a continuació:

"L'exèrcit italià eren una colla de lladres: la meva família vivia a Can Boba, i van venir els soldats

italians: van trucar a la porta demanant una mica de sal i una mica d'oli i mentre ens anaven entretenint ens robaren els ous i les gallines, ens ho van fotre tot, això els soldats d'en Franco, perquè ells volien menjar carn... en aquells anys valia tot... anaven per les cases i demanaven coses, i si no els hi donaves t'ho preniën."¹³

2. La constitució de l'Ajuntament feixista

Un cop acabada la invasió de Catalunya el 10 de febrer de 1939, les autoritats militars començaren a nomenar les persones encarregades de coordinar i organitzar totes les institucions i serveis d'ús públic, alhora que iniciaven una sistemàtica i brutal repressió dels vençuts.

Un cop destituïts tots els consistoris republicans, les primeres comissions gestores municipals eren designades, segons el decret de febrer de 1937, pel cap de les tropes que "alliberava" la població; fins i tot es donaren casos d'oficials italians del **Corpo Truppe Volontarie (CTV)** que signaren els nomenaments. Un cop assegurat el control militar, les comissions gestores passaven a dependre directament dels governadors civils. Aquests podien cessar i nomenar els membres de les comissions, inclosos els alcaldes, de manera directa. [...]

Les gestores municipals, en general, eren formades per l'alcalde, el secretari i entre 3 o 6 regidors,¹⁴ a excepció de les grans poblacions, on tenien fins a 12 o 14 membres. [...]

El franquisme restaurà els vells poders econòmics, posà de nou al front de l'administració local la classe dominant tradicional, la qual havia perdut la direcció de

3. ESTRADA CLERCH, Maria. *Un temps marcat. Vivències d'una assistent social. 1936-1939*. El Montalt, 15. L'Aixernador Edicions Argentonines, Argentona, 1993, pàg. 220.

4. ESTRADA CLERCH, Maria. *Op. Cit.*: "A la una ens arribà el soroll d'una forta explosió" pàg. 221.

5. Entrevista amb Francisco Font el dia 18-1-2000 a Argentona: "¡patapam! Una fumera enlaira... van volar el pont".

6. ESTRADA CLERCH, Maria. *Op. Cit.*, pàg. 221.

7. Entrevista amb Francisco Font *Op. Cit.*

8. COLOMER ROVIRA, Margarida. *Guerra Civil i Revolució a Argentona (1936-1939)*. El Montalt, 6. Argentona: Edicions Argentonines L'Aixernador, 1980, pàg. 115-116.

9. Es refereix a la llei marcial imposada pels soldats. Entrevista amb Francisco Font *Op. Cit.*

10. Casa modernista situada a la plaça de Vendre cantonada carrer Dolors Monserdà. L'adreça actual és carrer Dolors Monserdà, 3-5.

11. Casa situada a la plaça de l'església, cantonada carrer de Lladó. L'adreça actual és plaça de l'església, 3. Entrevista amb Ferran Catà el dia 27-1-2000 a Argentona

12. Entrevista amb Lola Odón el dia 26-10-1999 a Argentona.

13. Entrevista amb Francisco Font *Op. Cit.*

14. Al constituir-se el primer ajuntament argentoní franquista, l'equip de govern estava format per 1 alcalde, 1 secretari i 5 regidors o gestors. Per a més informació vegeu "La constitució del nou ajuntament".

Instantània de l'antic pont que salvava la riera d'Argentona. Fou volat pels republicans al migdia del dia 27 de gener de 1939

Catalunya el 1931. Aquesta continuïtat en el poder evidentment reforçà la tradició caciquista de molts ajuntaments catalans i consolidà el predomini social de les oligarquies locals.¹⁵

2.1 La constitució del nou ajuntament

El primer alcalde de l'Argentona nacional o franquista fou en Joaquim Vergés, ancià avui de 102 anys. Al ser una persona molt de dretes i conservadora fou recomanat i al voltant seu s'arreglegaren tots els personatges de la Falange i moviments nacionals arribats de l'Espanya franquista. Tot i això no durà gaire en el càrrec.¹⁶

Nomenar un nou alcalde, com hem vist, era competència de l'exèrcit ocupant. Trobem informació sobre aquest fet:

"El Sr. Joaquim Vergés aquest mateix dia¹⁷ va rebre un avís de part d'un alt càrrec de l'exèrcit que li proposava que fos l'alcalde. Ell no volia cap càrrec i menys en aquelles circumstàncies, en el fons tampoc es considerava un aliat d'aquell exèrcit, perquè segons deia ell mateix era totalment apolític. Després d'un estira i arronsa el van convèncer, li van portar el nomenament d'alcalde d'Argentona i a la fi el va signar. Van demanar-li que apuntés sis noms d'ar-

gentonins de confiança per configurar el Govern local i ell va elegir: Ramon Moré, Francisco Ponsa, Julià Carbonell i Bassa, Juan Estrada, Francisco Fortí Ros, i Salvador Perajoan Ferrer.

El 17 de febrer de 1939 l'Ajuntament d'Argentona queda constituït de la següent manera:

President i alcalde:

Joaquim Vergés Calafell

Vice-president:

Francisco Ponsa Fontcuberta

Gestors: Ramón Moré Codina

Julià Carbonell Bassa

Juan Estrada Clerch

Salvador Perajoan Ferrer

Francisco Fortí Ros

El mes de novembre de 1939 es va inaugurar el nou local de l'Ajuntament, que abans era l'edifici antic de les escoles i després va ser dispensari pel servei del poble.¹⁸ L'edifici és l'actual Saló de Pedra de l'antic ajuntament i les oficines que hi ha a sobre.¹⁹

Joaquim Vergés fou alcalde durant més de 18 mesos, fins al 23 de juliol de 1940, quan el Governador Civil González Oliveros li va enviar un telegrama perquè se signés la seva pròpia dimissió.²⁰ El substituït fou en Julià Carbonell, que ja era membre de l'ajuntament amb el càrrec de gestor des

del dia de la seva constitució.

D'en Julià Carbonell tan sols n'exposo una cita ben explícita, d'en Francisco Font Ros: "Només manava un que es deia Carbonell, que era l'alcalde, que tenia un càrrec d'agricultura a Barcelona i aquí a Argentona no hi era mai, mai. Estava desconnectat del poble."²¹

2.2 L'actuació del nou ajuntament feixista

Cal destacar que les tasques de les primeres corporacions locals es concentraren en el restabliment del funcionament dels serveis, en la supervisió i el control de les activitats comercials bàsiques i en la col·laboració amb les autoritats militars per a l'albergatge dels efectius d'ocupació. D'aquesta manera aparegueren a tots els municipis diferents comissions (de recuperació, allotjament, proveïments, etc.) que participaren conjuntament al costat de les comissions tradicionals (pressupost, obres, preus, taxes i vigilància de mercats, etc.)

Una de les tasques inicials fou la de cercar allotjament per als militars²² (com a la casa modernista Puig i Cadafalch), les forces de seguretat i els nous directius de l'Administració i del Movimiento arribats al poble.

15. RIQUER, Borja de i CULLA, Joan B.. *Op. Cit.*, pàg. 47.

16. Entrevista amb Lola Odón *Op. Cit.*

17. Fa referència al dia de l'ocupació de la vila, el 27 de gener de 1939.

18. COLOMER ROVIRA, Margarida. *Op. cit.*, pàg. 119.

19. L'edifici està emplaçat al carrer gran nº 61. Entrevista amb Ferran Catà *Op. Cit.*

20. COLOMER ROVIRA, Margarida. *Op. cit.*, pàg. 120.

21. Entrevista amb Francisco Font *Op. Cit.*

22. Entrevista amb Francisco Font *Op. Cit.* "Va arribar tota la artilleria i la van albergar a un mas de davant Can Comalada: els canons, les municions, tot. Instal·laren cuartels militars a diversos llocs: a Can Cabanyes, al Viver, a l'escola actualment anomenada Bernat de Riudemeia..."

Les comissions de recuperació s'esmerçaren en la recerca de mobles i objectes de valor confiscats o desapareguts durant la guerra, amb els quals es feien exposicions per tal que fossin reclamats pels propietaris. Les comissions d'obres organitzaren la feina de netejar els carrers i les façanes de cartells i pintades, com també de fer funcionar els serveis públics (enllumenat urbà, aigua, gas, transports públics, neteja, enterrament, etc.)²³

A més a més, entre les primeres tasques que desenvoluparen els nous consistoris municipals cal destacar la nomenclatura de carrers i places, tot substituint els noms de personatges o institucions considerades no convenients ni addictes per altres més grats i favorables als vencedors; així, noms com Generalísimo Franco, José Antonio, general Mola, Calvo Sotelo, etc. foren sovint emprats per retolar de nou carrers, places, avingudes i passejos. A més, es procedí a la retirada de monuments i estàtues no grates i s'imposaren els símbols ofi-

cial dels vencedors, cites escollides del "Caudillo" i José Antonio, i monuments i plaques commemoratives de la *victoria, liberación* o en honor dels "*caídos por Dios y por España*".

A Argentona trobem el canvi de nom de la Plaça de la República²⁴ per "Plaza de los Caídos", el carrer Gran per "José Antonio"²⁵ i "Calvo Sotelo",²⁶ l'avinguda Puig i Cadafalch per "Avenida del Generalísimo", la Plaça Francesc Macià²⁷ per "Plaça del General Mola"...²⁸

Però tot i el que pugui semblar, la capacitat econòmica i d'iniciativa dels ajuntaments era molt minsa: l'Estat nacionalsocialista donava total prioritat a la centralització política i administrativa. Els ajuntaments es van convertir en organismes dependents i controlats, que tan sols es limitaven a aplicar les pròpies competències sense tenir gaires iniciatives ni sovint capacitat per tirar-les endavant. A part, la Llei de Bases del Règim Local de 1945 propor-

cionà a les administracions locals uns recursos econòmics molt pobres, el que pot en part ajudar a entendre l'esmoreïda i burocràtica vida dels ajuntaments de l'època franquista.

Per altra banda, els nous consistoris participaren activament en la tasca de confiscació de locals i propietats de les organitzacions i persones vençudes, els quals foren sovint cedits a la Falange, la CNS o l'Auxilio Social.²⁹ A Argentona la confiscació dels edificis i propietats de les associacions polítiques, sindicals o culturals prohibides va ser completa, passant ràpidament la majoria del patrimoni robat a mans de la Falange.³⁰

Després, amb l'aplicació de la Llei de Responsabilitats Polítiques, molts d'aquests locals foren adjudicats directament i les corporacions municipals col·laboraren en la repressió política fent informes sobre la gent del poble, indicant la seva bona conducta o el seu desacatament al nou ordre establert per les armes.

23. RIQUER, Borja de i CULLA, Joan B.. Op. cit. pàg. 55.

24. Anomenada actualment Plaça Nova.

25. Segment del carrer Gran entre la Plaça Nova fins el Cap de Creus.

26. Segment del carrer Gran entre el carrer Sant Julià fins Sant Sebastià.

27. Anomenada actualment Plaça de Vendre

28. Entrevista amb Ferran Catà el 7-2-2000 a Argentona.

29. Entrevista a Lola Odón, *Op. Cit.*: "Arribà l'Auxili Social, a Can Gallard, propietat de la Caixa Laietàna, hi venien nens de colònies. Qui no tenia menjar anava a allà a buscar alguna cosa."

30. COLOMER ROVIRA, Margarida. *Op. Cit.* pàg. 124.

JARDINERIA LA FONT

CONSTRUCCIÓ, CONSERVACIÓ
i MANTENIMENTS DE JARDINS

CARLES TERRICABRAS
Tel. 629 03 93 93 / Fax 93 756 08 61
jlafont@telefonica.net

